

A kriminálstatisztika valósága 1. Bevezetés a kriminálstatisztikai megközelítésbe

Reality of Crime Statistics 1 Introduction to the Approach of Crime Statistics

Cieleuszky Péter

Dr., PhD, tanársegéd, nb. ezredes
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
cieleszky.peter@uni-nke.hu

Magyar
Kriminológiai
Társaság

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja annak bemutatása, hogy a bűnügyi helyzet megismerését milyen módon határozzák meg a kriminálstatisztikai megközelítés lehetőségei és korlátai.

Módszertan: Az elméleti megközelítés fókuszába a statisztikai tevékenység szubjektív és objektív meghatározottságai kerültek, kiemelve ezek közül annak politikai beágyazottságát és szakmai tevékenységet orientáló jellegét.

Megállapítások: A rendészet erői, eszközei és módszerei célirányos és hatékony elosztásának és alkalmazásának előfeltétele a valós állapotok ismerete. A kriminálstatisztika e tényleges állapotok megismerését segíti, ám sem önmagában, sem más módszerekkel közös alkalmazása nem vezethet eredményre e megismerési mód sajátosságai feltárása nélkül.

Érték: A tanulmány a valós állapotok megismerésének nehézségei feltárásával a rendészet céljainak pontosabb meghatározását segíti, a célok megvalósítását garantáló stratégiai tervezés megalapozásához hozzájárul.

Kulcsszavak: kriminálstatisztika, bűnügyi helyzet, rendészeti stratégia, valós állapotok

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás ideje: 2025. 04. 17. Átdolgozás: 2026. 05. 27. Elfogadás: 2025. 06. 10.

Abstract

Aim: This paper aims to show how the understanding of the crime situation is determined by the possibilities and limitations of the approach of crime statistics.

Methodology: The theoretical approach focuses on the subjective and objective determinants of statistical activity, highlighting its political embeddedness and orientation toward professional activity.

Findings: Knowledge of the real situation is a prerequisite for the targeted and effective allocation and deployment of law enforcement forces, tools and methods. Crime statistics helps to understand these actual situations, but neither on its own nor in conjunction with other methods can it be effective without identifying the specific characteristics of this way of learning.

Value: By identifying the difficulties of understanding the real situation, this study helps to define the objectives of the law enforcement authorities more precisely and contributes to the strategic planning that guarantees the achievement of these objectives.

Keywords: crime statistics, crime situation, law enforcement strategy, realities

„Nem árkokat ásni, hidakat építeni...”

Bevezetés

Tanulmányom a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Bűnügyi Tudományok Intézete szervezésében megtartott előadáson (Cieleszky, 2025) elhangzott gondolataimra épül. Céлом az volt, hogy bemutassam a kriminálstatisztikai adatokra épülő elemzések valóságformáló szerepének rendészeti tevékenységre gyakorolt hatását. Így kerültek a *Tükröm-tükröm... a kriminálstatisztika valósága* címmel megtartott előadás fókuszába a tényleges állapotok megismerésének lehetőségei és korlátai. A rendészet eredmény- és gyakorlatorientált mindennapjai okán nem volt könnyű feladat a téma kibontása. Talán egy adekvát hasonlat segítheti annak megértését, miért. Generációk nőttek fel a Grimm-fivérek meséin, köztük Hófehérke történetén, amelyet Walt Disney vitt filmre 1937-ben. A rajzfilm ikonikus epizódja a tükördialógus, a hercegnő mostohájaként megismert gonosz királyné kérdésével: „*Tükröm-tükröm (mondd meg nékem...)*”. Gyermekkorom óta ebben a szövegezésben emlékszem erre. Nemrég meglepődve fedeztem fel, hogy a mondat eredetileg így hangzik: „*Várás tükröm (mondd meg nékem...)*” (Disney, 1937). Talán mások számára ennek az eltérő szóhasználatból adódó különbségnek semmi jelentősége nincs.

Számomra viszont a valóság más-más rétegeit idézi. Tükör hát vagy varázstükör? Eszembe jutottak egykori próbálkozásaim, ahogy rendészeti szakemberként a valóság egy szeletének reprezentációját kriminálstatisztikai adatok felhasználásával igyekeztem megteremteni. Vajon a kriminálstatisztika tényleg a valóság tükré lehet, amelyben a dolgok olyannak látszanak, amilyenek? Talán görbetükre, amelyben a fókuszált dolgok valósága megelevenedik, ám értelmet adó kontextusa elmosódik? Avagy varázstükre, amelyet vágyaink vagy kényszereink töltenek meg tartalommal, és ruháznak fel valóságteremtő erővel? Egyáltalán: elég ebbe a tükörbe belenézni ahhoz, hogy a valóságot kirajzolódní lássuk, vagy ez is csak egy lehetőség, amelyet több közül választhatunk? Ebben a tanulmányban ehhez a kérdéshez keresem a megfelelő kontextust, és részben a választ is.

A megismerés lehetőségei és korlátai

A kriminálstatisztika a társadalmi élet tömegjelenségei közül különösen a társadalmi valóság bűnözéssel érintett területeinek feltárását, leírását és megértését segíti. A tényleges állapotok megismerésének ugyanakkor korlátjai vannak. A vizsgált jelenség természetéből adódó akadály a látencia jelenléte. Az emberi tevékenység eredményeként előálló nehézséget jelent az adatok gyűjtéséhez, rögzítéséhez kapcsolódó korlátok megléte, mint például az adatgyűjtés normatív szabályozása, valamint az adatgyűjtés módja és fegyelve. Megnehezíti továbbá a tényleges állapotok megismerését a teljesítményorientáció kényszere, és a rendészeti aktivitás mennyiségének és minőségének hatása az adatokra, továbbá az ilyen adatok felhasználásával készített elemzések és értékelések.

Mindezen körülmények okán a kriminálstatisztikai adatokból formált valóság és a valós állapotok képe a tényleges bűnügyi helyzet tekintetében csak részben mutat(hat) átfedést. Korinek László – e mellett – arra is rámutat, hogy *„maga a bűnözés természetesen sokkal összetettebb jelenség, semmint, hogy a hivatali keretek között működő apparátusok teljes terjedelemben és főleg mélységben megszámolni vagy mérni tudnák, éppen ezért különbséget teszünk az ismertté vált bűnözés mérése és az össz bűnözés becslése között.”* (Gönczöl et al., 2016). Az összképet tovább bonyolítja, hogy mind az össz bűnözés tekintetében, mind pedig egyes bűncselekmények, bűncselekménycsoportok esetében a megismerés jelzett korlátjai különböző módon befolyásolják a valós állapotok feltárásának lehetőségeit.

A statisztikai tevékenységben az adatsorok összehasonlításának kitüntetett szerepe van. Ez igaz abban az értelemben, hogy ugyanarra a fókuszált területre

képünk idősoros adatokat (lásd egy adott terület bűnügyi fertőzöttségének változása öt éves távlatban), de igaz lehet akkor is, ha a nemzetközi összehasonlító statisztikára gondolunk. Ez utóbbi kapcsán a tapasztalatok óvatosságra intenek. Földes Béla, a magyar közgazdaságtan és statisztika kiemelkedő alakja egy évszázaddal korábban kifejezetten határozott volt ebben a kérdésben: „*Az anyagi és alaki büntetőjog államok szerinti különbözősége, mely aligha fog valamikor teljesen megszűnni, a nemzetközi bűnügyi statisztika, az összehasonlító bűnügyi statisztika elháríthatatlan akadály.*” (Földes, 1932).

A huszadik század harmincas éveiből származó kijelentésének valódi értelme – alapvető bizalmatlansága és pesszimizmusa a probléma áthidalhatósága tekintetében – az előző század második felében rendszeres nemzetközi statisztikai kongresszusok ilyen irányú igyekezetének és kudarainak fényében ítéltető meg realisan (I. Brüsszel, 1853; II. Párizs, 1855; III. Bécs, 1857; IV. London, 1860; V. Berlin, 1863; VI. Firenze, 1867; VII. Hága, 1869; VIII. Szentpétervár, 1872; IX. Budapest, 1876).

Összességében tehát a kriminálstatisztika oldaláról mindezek a körülmények a megismerés objektív és szubjektív akadályaiként mutatkoznak meg, hatásuk eloszlása térben és időben nem homogén, esetenként pontosabban, máskor viszont csak részben becsülhető. A körülmények tehát már az első megközelítésben óvatosságra intenek a bűnözés helyzetének (kizárólag) bűnügyi statisztikai adatokkal történő leírása tekintetében, és számos újabb kutatási irány szükségességre irányítják rá a figyelmet.

A tényleges állapotok ismerete

Keleti Károly egy alkalommal úgy fogalmazott, hogy „*Minden törvény elhibázott, vagy ha jó, csak véletlenül az, hogyha nem a tényleges állapotok ismeretén alapul.*” (Keleti, 1871). Ugyanígy magától értetődik, hogy a rendészeti jogalkalmazói gyakorlat számára elengedhetetlen egy, lehetőség szerint a valós állapotokhoz leginkább közelítő előfeltevés a bűnözés helyzetéről (tényleges állapotáról), hiszen a stratégiai és operatív tervezéshez – a célok megjelölése mellett – ennek elfogadása jelenti a stabil kiindulópontot. A rendelkezésre álló erők, eszközök elosztása, valamint a módszerek kiválasztása és alkalmazása csak egy ilyen keretrendszerben értelmezhető. Másként kifejezve, a kitűzött célok felé történő elmozdulás rendészeti támogatásának hatékonysága csak akkor biztosítható, ha a célok helyes kijelölését a tényleges állapotok ismerete alapozza meg. A tudományosan vizsgálható probléma tehát úgy vetődik fel, hogy milyen út vezet a tényleges állapotok ismeretének azon szintjéig, amelyet alapul

véve a rendészeti tevékenység eredményes tervezése elvégezhető (és összehangolható országos, illetve területi szinten). A rendészet gyakorlatias megközelítésében gyakran azzal a szűkítéssel értelmezett a kérdésfelvetés, hogy hogyan jut el a rendészet a valós állapotok ismeretéig – döntően a kriminálstatisztikai adatok felhasználásával –, és ennek során milyen nehézségekkel kell szembenéznie. Ahogy említettem, a téma óvatos megközelítést igényel. Ugyanakkor a bűnözés mint összetett negatív társadalmi tömegjelenség mennyiségi és minőségi mérésére a legkézenfekvőbb megközelítés lehetőségét mégiscsak a bűnügyi statisztika kínálja. A felvázolt probléma a rendészet egyik alaplilemmájaként is értelmezhető, és így összegezhető: milyen mértékben képes a kriminálstatisztika hozzásegíteni a rendészeti szerveket a bűnügyi helyzet megismeréséhez?

Tisztában vagyok azzal, hogy a tényleges állapotok megismerésének több útja is kínálkozik, amelyet jelen tanulmány nem érint. A tudományos kutatás számára adekvát módszerek állnak rendelkezésre ahhoz, hogy a vizsgált tárgyról – a bűnügyi helyzetről, a biztonságérzetről stb. – komplexebb képet kapjunk. Más nézőpontok bevonását tehát magam is szükségesnek tartom. Az sem kérdés, hogy a szubjektív biztonságérzetet számos tényező formálja, ezek közül csak az egyik a bűnügyi helyzet, és az sem mindig a tényleges állapotokon keresztül (lásd a média hatását és befolyását). Ez a tanulmány azonban szűkebb horizonton marad. Arra szeretnék ugyanis nyomatékosan rámutatni, hogy a kriminálstatisztikai adatokon alapuló megközelítés a valóság megismerésének csak az egyik lehetőségét nyitja meg. De a laikus módon, vagy kizárólag a kriminálstatisztikai adatokon alapuló helyzetkép felvázolása félrevezetővé és hiteltelenné válhat – gondoljunk csak az ilyen megközelítést alapul vevő teljesítményorientációra.

A megismerés ebbéli nehézségei végül arra a megállapításra vezetnek, hogy legyen bármilyen alapos, precíz és óvatos is a kriminálstatisztikai megközelítés, a rendészet számára megkerülhetlenné válik egyéb irányú kutatások bevonása (vagyis komplexebb, esetenként még ehhez képest kiegyenlítő, kontrollfunkciót is betöltő megközelítés alkalmazása), amelyhez a rendészettudomány hathatós segítséget nyújthat. Ellenkező esetben a valóság reprezentációját egy varázstükör hamis illúziója építi fel és tartja fenn, amelyhez a rendészet igazodási pontként nem viszonyulhatna, mert az erők, eszközök elosztása, a módszerek alkalmazása így hangsúlyt veszít vagy célt téveszt.

A tanulmány célja azonban nem a kriminálstatisztikai megközelítés hiteltelennítése. Ilyen felszínes, a dolgok lényegét nem érintő következtetésre csak egy felületes olvasó juthat – legalábbis e tanulmány kapcsán bizonyosan. A kritikai megközelítés ugyanakkor ugyanúgy elengedhetetlen a tárgyterület sajátosságai okán, mint maga a kriminálstatisztikai megközelítés a bűnügyi helyzet kapcsán.

Ezért két egymásba fonódó jelenséget előzetesen jónak látok tisztázni és transzparenssé tenni. Az egyik a statisztikai tevékenység politikai beágyazottságának kérdése, a másik pedig a már említett szakmai tevékenységet orientáló jellege.

Kriminálstatisztika a rendészetben

Vizsgálódásom első megközelítésben tehát arra irányul, hogy megmutassam: milyen veszélyeket rejt, milyen nehézségek övezik az utat, amely a valóság megismerését a kriminálstatisztikai adatokra támaszkodva igyekszik tételezni, előkészítve a rendészet számára a stratégiai tervezéshez szükséges talapzatot, kiindulópontot, amelyről elrugaszkodva a kitűzött célok elérhetők. De mitől vált ilyen népszerűvé a statisztikai megközelítés? Földes Béla korábban úgy fogalmazott, hogy „*a mai kor mindent számkifejezésekben óhajt látni [...] Az államtudományokban, a politikában meg éppen döntő szerephez jutottak. A parlamenti viták érvelésében, a kormányok irányító munkájában és célkitűzéseiben, jelentéseiben, okadatolásában, a sajtó közleményeiben nagy tért foglal el a statisztika*” (Földes, 1933b). Gondolata ma is aktuális, akárcsak Krohne meggyőződése, miszerint „*A bűnözés elleni harc a statisztika nélkül az ismeretlenben való tapogatózást jelenti*” (Balázs, 1968).

A statisztikai megközelítés elterjedésének okaira a tudománytörténeti megközelítés és a modern állam kialakulásának történeti aspektusai plasztikusan mutatnak rá. Közismert, hogy az egyes jelenségek számszaki kifejezésekben történő megragadásának igénye az ember nembeli sajátosságaihoz köthető. Ennek hátterében a jelenségek megismerésére, a megismert dolgok rendszerezésére irányuló törekvés áll. Földes úgy utal erre, hogy „*a szám a legrégebbi absztrakciók egyike, mely a fogalmak képzéséből folyik. Mihelyt a gondolkodás a dolgokat felfogja és fogalmilag megkülönbözteti, a sokaság benyomásától nem szabadulhat. Fogalmilag egybehangzó dolgok többé nem mint egyes dolgok lépnek fel, hanem mint ugyanazon faj többsége*” (Földes, 1933c).

A statisztikát első megközelítésben tehát a valóság különböző területei számszerűsíthető információinak megfigyelésére, rendszerezésére, elemzésére, értékelésére irányuló gyakorlati tevékenységként érdemes szemlélni, amelynek kezdetleges formái már az ókorban is ismertek voltak. A modern értelemben vett statisztikai tevékenység és annak módszertana gyökerei azonban a felvilágosodás koráig, a modern állam létrejötté időszakáig nyúlnak vissza.

Korai felfogás szerint a statisztika matematikai eszközöket igénybe vevő államháztartástant jelentett, amelynek célja a modern (szuverén) államok erőforrásainak és társadalmi jelenségeinek számbavétele volt. Elsőként a statisztika atyjának

tekintett Gottfried Achenwall (1719–1772) is ebben az értelemben, az állam tudományaként, az állam szempontjából figyelemre méltó dolgok leírásaként használta e kifejezést, és erre utal a statisztika szó etimológiája is, amely szerint jelentése az újlatin *statisticum collegium* (államtanács) és az olasz *statista* (államférfi, politikus) kifejezésekhez, illetve a *statisticus* (az államra vonatkozó) melléknévből eredeztethető (Új magyar etimológiai szótár, 2023; Zaicz et al., 2006).

Ennek tükrében a jogilag korlátozott, a bürokratizálódás korábban nem ismert fokát elérő, a hierarchikus és társulási elv (Pernthaler, 2003) szerint kialakított, de ezen belül számos megjelenési formát mutató, úgynevezett modern állam létrejötte megteremtette az állami élet folyamatos és hatékony működéséhez szükséges erőforrások és társadalmi jelenségek megismerésének eszközeit, a statisztikai tevékenységet. Ez kezdetben leíró jellegű volt. A német leíró iskoláról írja Vért András, hogy kezdetben még „*megvetéssel bántak a számokkal, és helyettük különböző alsó-, közép- és felsőfokú jelzőkkel igyekeztek a nevezetességeket leírni.*” (Vért, 1952). Utolsó jelentősebb képviselője, August Ludwig Schlözer (1735–1809) viszont már a számok használatát elengedhetetlennek tartotta. Elméleti tevékenysége kapcsolódott a gazdasági-társadalmi élet számszerűsíthető jelenségei összefüggéseinek vizsgálatát és a jelenségek okainak kutatását előtérbe helyező angol politikai aritmetikusok, különösen első jelentős képviselőjük William Petty (1623–1687) közgazdász tevékenységéhez. Idővel a statisztikai tevékenység tehát a matematikának, különösen a valószínűségszámításnak a társadalmi jelenségekre történő alkalmazásával – különösen a közgazdaságtudományban – fejlődött, egységesült, ugyanakkor a társadalmi-gazdasági és politikai élet elkülöníthető jelenségeire történő alkalmazása okán a tevékenység differenciálódott. Ez a folyamat az úgynevezett szakstatisztikák, vagy ágazati statisztikák kialakulásához vezetett, amelyek közül jelen dolgozat szempontjából az igazságügyi- és a szűkebb értelemben vett kriminálstatisztikának van jelentősége. A statisztikai tevékenység politikai beágyazottsága tehát ilyen kontextusban közelítendő meg, lényege Tiba István interpretációjában így összegezhető.

„A statisztika prominensen politikai tudomány, hiszen már kialakulása és nevének etimológiája is ezt mutatja. Mégsem pleonazmus politikai statisztikáról beszélni, mert nyilvánvaló az is, hogy a statisztikának nem minden ága és területe bír elsődleges politikai jelentőséggel. Hozzá lehet azonban ehhez tenni, hogy a statisztikának, mint egésznek is változik a politikai szerepe és jelentősége, függvényeként elsősorban annak a kornak és társadalmi-állami rendszernek, amely műveli és igénybe veszi.” (Tiba, 1968).

A politikai beágyazottság mellett kiemeltem a szakmai tevékenységet orientáló jelleget, amelynek kibontása a rendészet természetszerű működésmódjának

mélyebb ismeretét igényli, és a tapasztalatok szerint igen óvatos megközelítést kíván a téma kényes társadalmi és egyéb (belső) szervezeti reflexiói okán. Mégis a tudományos igényű érdeklődésnek talán itt, ebben a körben kell a leginkább aktívnak mutatkoznia, hiszen a rendésztudományt számos tudományterület eredményei segítik, a multi- és interdiszciplináris megközelítés termékeny eredményei közismertek. Erre ugyanakkor nem lehet elégszer felhívni a figyelmet, mivel a rendészet az állami, közösségi (társadalmi) lét azon területe, amely a legitím fizikai erőszak monopóliumának birtokában – meghatározott körülmények fennállása esetén és zárt világában – rendre újratermeli a titok, a hierarchia és az erőszak mítoszáit (Finszter, 2018). Ez a szervezeti kultúrára gyakorolt hatása tekintetében természetszerű idegenkedést mutat a tudomány finszteri gondolat inverzeként is jellemezhető nyitott ($\leftrightarrow$ titok), az egyenlőséget alapul vevő ($\leftrightarrow$ hierarchikus) és az erőszakmentes együttműködés kultúráját építő ($\leftrightarrow$ erőszak) sajátosságával, amely végezetül a falszifikálhatóság ($\leftrightarrow$ kritikaturó képeség megléte vagy hiánya) követelményének érvényesíthetőségében tesztelődik. Az említett mítoszok újratermeléséhez tehát a kriminálstatisztikai megközelítés két említett sajátossága (politikai beágyazottság, szakmai tevékenységet orientáló jelleg) támasztékul szolgál, ugyanis a rendészet aktivitását egy olyan cselekvési térben fejti ki, amelyben a kriminálstatisztika komoly szerepet kap, a rendészeti jogalkalmazói gyakorlatra kifejtett hatása pedig meghatározó.

Köztudott, hogy a rendészeti jogalkalmazást sok esetben az eredményességet preferáló tevékenységorientációs szemlélet határozza meg, amely mellett könnyen háttérbe szorul a jog- és szakszerűség, valamint az időszűrés követelménye.

Ez a tanulmány ráirányítja a figyelmet arra, hogy milyen összetett és meghatározó kapcsolat van a tényleges állapotok ismerete, a stratégiai tervezés és a jogalkalmazói gyakorlat, valamint az ezeket leíró kriminálstatisztikai adatok gyűjtése, rögzítése, értékelése és elemzése között. Bár az előadásnak sem volt célja az eredménykövetelmények meghatározásán alapuló teljesítményorientáció igen veszélyes valóságteremtő erejének bemutatása, mégis az e területen kialakuló circulus vitiosusra érdemes utalni, mivel láthatatlanul kíséri az élet minden területén azokat a mindennapokat, amelyeket (kizárólag vagy többnyire) statisztikai adatokkal, illetve az azokon alapuló elemzésekkel kívánunk leírni, az adott tevékenység gyakorlati orientációjához pedig felhasználni.

A tevékenységorientáció egyik melléktermékeként ugyanis megkérdőjelezhető tartalmú és hitelességű (kriminál)statisztikai adatok is keletkezhetnek, ilyenek klasszikusan egyes eredményességi mutatók, amelyek kontrollja sem biztosított, hiszen nem alkalmasak a jog- és szakszerűség követelményeinek vizsgálatukra. Fókuszukban az eredményesség kizárólagossága áll, és végül

a tevékenység hatékonysága igazolásának alapjává válva egy olyan (esetenként már önigazoló) pszeudo-valóságkép kialakítását segítik, amely a tényleges állapotok ismeretével nem korrelál – varázstükröként viszont annak képében tetszeleg. Korinek László így ír erről: „*Úgyszintén nehézség, hogy az így készülő (ti. az eredményelvárások teljesítésének kényszerével adatolt – szerz.) bűnügyi statisztika feltételezett valóságtükröző szerepére építő mindenféle tudományos megállapítás objektíve hamis. Épp elég okunk van tehát arra, hogy alaposabban elgondolkodjunk a jellegéről.*” (Kaló, 1994).

Talán az egyik legismertebb példa erre az államszocializmus rendszete, amely jobbára csak a folyamatosan javuló bűnügyi helyzet statisztikai adatokkal alátámasztott felmutatásában láttatta önnön magát, abban a hitben, hogy ezzel a társadalom széles tömegeinek szimpátiáját elnyeri, tevékenységét pedig legitimálja, legalábbis látszólag. Eközben a mélyben a valóság és annak mutatott (statisztikai) képe még a rendőrök előtt is ismerten elvált egymástól. Emlékeztet, hogy a nyolcvanas évek második felében Moldova György lehetőséget kapott arra, hogy a rendőrök mindennapjait a szervezet működése közben tanulmányozza. *Bűn az élet* címmel írt könyvében a főváros legfertőzöttebb kerületének rendőrkapitányával beszélgetve az alábbi mondatokat idézte.

„– *A statisztika ma is stabil helyzetet mutat, de ezek csak puszta számok, a közönség véleménye eltér ettől. Az az igazság, hogy este tizenegy órakor nem lehet kockázat nélkül végig menni a Népszínház utcán, és akkor a sötét mellékutcákról még nem is beszéltem.*” (Moldova, 1989).

Másutt ugyanebben a könyvben így nyilatkozik egyik riportalánya a bűnözés helyzetéről:

„*Szerintem nem a bűn több mostanában, hanem a rendszabály. Az egyetlen állandó mutató, amit komolyan kell venni: az évi harminc-harmincöt gyilkosság Budapesten, a többi csak statisztika.*” (Moldova, 1989).

A statisztikát degradáló, egyúttal látszatigazoló, és ez esetben a szervezeten belülről származó attitűd – ahogy említettem – a társadalmi jelenségek vizsgálata során több esetben megfigyelhető, valamint az állami és magánszféra más területein is tetten érhető. Ez a leminősítés olyannyira nem előzmény nélküli, hogy 1923-ban a Magyar Statisztikai Társaság létrehozásáról tudósító szakfolyóirat az alábbiakat írta: „[...] kevés művelt országban érezhető annyira az említett célok megvalósításáért küzdő társadalmi szervezet hiánya, mint éppen nálunk, hol statisztika iránt közönség körében még ma is gyakran lekicsinylésre és ellenszenvre találunk.” (Szerkesztőség, 1923).

Tovább gyűrűzik azonban e probléma a valós állapotok statisztikai leírása, a rendészet célkitűzései és e célok elérését támogató stratégiaalkotás menetében. Maradva a rendszerváltoztatás előtti korszak példájánál, az eltorzult vagy

elhibázott valóságtételezésen alapuló tervgazdálkodás következményeinek sommázatát a korszak ikonikus rendszerkritikus humoristája is igen plasztikusan megjelenítette ismert anekdotájával, amely a *A disznó mennyit fog fialni?* címen híresült el (Hofi, 1982).

Nem kellett azonban sok idő ahhoz, hogy a rendszerváltozást követő időszakban e problémák tematikusan felszínre kerüljenek és nyilvánosságot kapjanak. Figyelemre méltó, hogy az egyik ilyen szakmai önreflexiónak a Belügyminisztérium folyóirata adott helyet 1994-ben, amelyből Korinek László bevezetésének gondolatát már fentebb is idéztem (Kaló, 1994). A tanulmány szerzője, Dr. Kaló József – rendőri vezetőként – a gépi statisztika hátrányainak kibontása során felhívta a figyelmet arra, hogy a legjelentősebb probléma az, hogy „erős torzítással tükrözi a bűnügyi helyzetet és ezért, továbbá néhány más ok folytán nem szolgáltat megfelelő információkat a felderítéshez, valamint a bűnüldözés szervezéséhez. Csak rendkívül általános támpontokat biztosít, azt is késedelmesen.” (Kaló, 1994). Emellett – és túl az objektívnek is tekinthető okokon – számos olyan módszert ismertet (ügyek csúsztatott számbavétele vagy annak elmaradása, ügyek egyesítése eredménytelen megszüntetés előtt, feljelentések „lenyelése”, nem bűnügyi számra iktatása stb.), amellyel a rendőri vezetés korábban elsősorban az eredményesség minden áron való elérését igyekezett biztosítani. Kaló publikációjának felvezetésében Korinek kendőzetlen őszinteséggel vezette be a témát: „A szerkesztőség elérkezettnek látja az időt, hogy a modernizálás-demokratizálás útján egyre jobban előrehaladó rendőrséget vitára ingerelje, és pedig egy olyan kérdéstről, ami miként csontváz a szekrényben, az egész család hangulatát megüli. A statisztikai csalásokról van szó, melyek minden bizonnyal jelen vannak a bűnügyi munka hétköznapijaiban; bizalmas beszélgetésekben bevalljuk ugyan létezését, de ha valaki nyilvánosan szólal meg, automatikusan működésbe lép a fejében a cenzor, és mindenki mindent cáfol. Ezt a kényszerű képmutatást kívánjuk megtörni.” (Kaló, 1994).

Összegezve tehát a valóság leírása kriminálstatisztikai megközelítésének nehézségeit, az alkalmazott módszer korlátjain túl figyelemmel kell lenni a rendészeti esetben a tevékenység politikai beágyazottságára, és a kriminálstatisztikai adatok felhasználása során annak szakmai tevékenységet orientáló jellegére.

Érdemes azonban ezzel összefüggésben két dolgot nyomatékosítani. Az egyik, hogy e kényes kontextusok elhagyása egy ilyen irányú kutatásban a tudományos megközelítés értelmét kérdőjelezi meg, tehát foglalkozni kell e hatások következményeivel. Ez nem lehetősége, hanem kötelezettsége a rendészettudománynak – e hatások pedig természetes velejárói a rendészetnek, akárcsak a statisztikának a politikai beágyazottság. A másik viszont az, hogy e körülmények felszínes, propagandaszintű, a közbeszédbe emelt szajkózása – ti. hogy

a (kriminál)statisztikai adatok megbízhatatlanok, manipuláltak, megtévesztőek, továbbá a statisztikai adatok a tömegtájékoztató mátrix kék kapszulái stb. – mára már divattá is vált. Mindennapjainkban ezt a hatást pedig csak erősíti a média valóságteremtő és esetenként monopolizáló szerepe. Ezeket az álláspontokat érdemes határozottan elutasítani, mert a felszínes ismeretekre támaszkodó közlések könnyen célt érnek, a (kriminál)statisztikai megközelítés valódi ereje és érvényessége pedig elveszik.

Mindezekre figyelemmel a rendészet finszteri megközelítésű korszerűsítésének, reformjának vagy modernizációjának kérdései (Finszter, 2018) csak úgy tárgyalhatók érdemben, ha az e körben szükséges, a valós állapotokat leíró információk lehető legteljesebb körben állnak rendelkezésre, továbbá, ha a tárgyban folytatott diskurzus mentes mindennemű önérdékvezérelt befolyástól, különös tekintettel a megalapozatlan és hatáskeltő kritikától, amelyben a demokratikus értékrenden alapuló társadalmi együttműködés kultúrája aligha bontakozik ki.

E körben érdemes visszanyúlni Földes megállapításához, miszerint „*A statisztika egyszerűen számol, a statisztika tehát csak azért felelős, hogy jól számol. Az, hogy milyen magyarázatot adnak a számoknak, az tulajdonképpen már túlmegy a statisztika határán, az már a szociológus, a társadalomgazda, a politikus feladata.*” (Földes, 1933a).

Kiegészítem e fenti felsorolást azzal, hogy ez ugyanígy feladata a rendészeti szakembereknek is. A rendészettudománynak pedig az, hogy a jogalkalmazói gyakorlat vizsgálata és kutatása során – felhasználva az ágazati vagy szakstatisztika tudományági eredményeit, és alkalmazva annak módszereit – feltárja azokat a problémákat és esetenként anomáliákat, amelyek az rendészeti elmélet (stratégia) és gyakorlat viszonyát terhelik.

E megállapításhoz egy további kiegészítés kíváncsozik. Földes jóhiszeműen a felelősséget a megfelelő módon rendelkezésre álló statisztikai adatok magyarázatához kapcsolja, amely talán még a pozitivizmus hatásának is betudható. Ám maga az adatgyűjtés szabályozása és annak módja (milyen adatot gyűjtünk és hogyan) már alapvető értelmezési keretet teremt a későbbi, Földes által is hivatkozott magyarázathoz. Másképpen megfogalmazva, a kriminálstatisztikai adatgyűjtésnek, és az adatok feldolgozásának kódolt – és Kaló által is említett – jellegzetességei vannak, amelyek figyelembevétele az elemzésben elengedhetetlen. Ennek jelentősége egy egyszerű példával jól érzékelhető. Az Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészégi Bűnügyi Statisztikai Rendszerben (a továbbiakban: ENYÜBS) a statisztikai adatlapok kitöltésére a rendőrség vagy az ügyészség tevékenységi körében meghozott büntetőeljárási döntés alapján kerül sor. Az ekkor regisztrált bűncselekmények elkövetésének időpontja értelemszerűen ezt megelőzi. Esetenként hónapokkal, de több

esetben 12 hónapon túl is (ez több tényezőtől függ, például a bűncselekmény jellege, a nyomozóhatóság aktivitása stb.). Ebből adódóan nyilvánvaló, hogy egy választott időtartamban regisztrált bűncselekmények adatait felhasználó elemzés számos olyan cselekmény adatait is tartalmazni fogja, amelyek elkövetési időpontja a vizsgált időszakot megelőzi, de számos olyan cselekmény adatait viszont nem, amelyeket az adott időszakban követtek el, az eljárás folyamatban van, és még statisztikai számbavétellel nem érintett, hiszen nincs benne büntetőeljárási döntés. Ennek az időbeli késedelemnek a mértéke ráadásul bűncselekményenként más és más. Arról nem is beszélve, hogy ezek a cselekmények sok esetben visszacsatolatlanok (lásd például a vádemeléssel záruló ügyeket, amelyekben bíróság jogerős döntést még nem hozott, vagy a felmentéssel záruló ítéleteket stb.). Ebből adódik, hogy ez az időrés különböző, de vizsgálható mértékű eltérést eredményez, példának okáért a bűnügyi fertőzöttség regisztrációs alapú adatokat felhasználó vázolt állapota és a valós bűnügyi fertőzöttség között. Világosabban megfogalmazva: a regisztrált bűncselekményeket alapul vevő fertőzöttségi mutatók nem a valós állapotokat tükrözik, mert több esetben jelentős időbeli eltérés van a cselekmények elkövetési időpontja és regisztrálása között, továbbá egy részük jogerős büntetőeljárási döntésen alapul, és ekkor még a többi befolyásoló hatást nem is említettük. Vannak persze módszerek, amelyekkel – saját fogalmi meghatározásom szerint – konszolidálni lehet ezeket az adatokat. Ez lényegében az adatbázisnak a cselekmény elkövetési időpontjára történő visszafejtését jelenti, amelyből már realisabb fertőzöttségi mutatók képezhetők. Könnyű azonban belátni, hogy ezzel a módszerrel viszont a közelmúlt valósága nem rajzolódik ki (pedig éppen ez lehet az oka a stratégiai tervezés szükségességének), hiszen számos eljárás folyamatban van, amelynek elkövetési időpontja a vizsgált időszakra esik, ezek pedig még ekkor nem részei a statisztikai adatbázisnak. A módszer tehát csak annak kimutatására alkalmas, hogy korábban hogyan alakult a bűnügyi fertőzöttség adott területen és időszakban, illetve hogyan változott az azt megelőző időszakhoz képest. Éppen ebből adódik a kriminálstatisztikai módszer alkalmazása mellett a komplexebb megközelítés szükségessége, amikor a valós bűnügyi helyzetet szeretnénk megismerni. Ennek számos módja ismert a tudományos közéletben, de konkrétan ebben az esetben érdemes még a statisztikai megközelítés oldaláról segítségül hívni az idősoros ügyforgalmi adatkört is, amely hozzásegíthet a jelen állapotainak valószerűbb és hitelesebb feltárásához, a regisztrációs és konszolidált adatok közötti adat- és időrés kitöltéséhez. A munka nagyon komoly szakértelmet és tudást igényel, eredménye pedig mindig csak a valószínűség magasabb szintre emelése lehet. Ez azonban a dolog természetéhez tartozik, mint ahogy annak rögzítése

is, hogy a kriminálstatisztika rendészeti valósága nem lehet egy pillanatkép, sokkal inkább egy állapot leírása, amelyben közép- és hosszú távon keresünk tendenciózus változásokra utaló nyomokat, jeleket – a valószínűség szintjén.

„A statisztika által kimutatott szabályszerűségektől meglepetve, hajlandóak voltak némelyek a társadalmi jelenségek törvényeiről, törvényszerűségeiről beszélni [...] Ez sajnos nem áll. A statisztika olyan jelenségeket vizsgál, melyek nem változatlanul ismétlődnek, hanem változóak, folyton változhatnak [...] Ahol pedig más lehetőségek is vannak, ott exakt törvénytől nem lehet szó, csak kisebb-nagyobb valószínűségről.” (Földes, 1933c).

A tudományos érdeklődéssel a kriminálstatisztikai adatok felé forduló rendészeti elemző felelőssége tehát nagy, a kihívás nem alábecsülendő. Egyet lehet érteni ugyanakkor azzal, hogy hiteles eredményeinek felhasználási területe messze túlmutat azon az értelmezési kereten, amelybe gyakran beszorul, illetve beszorítják. Biztos fogódzóként, zsinórmértékként a holland statisztikai hivatal vezetőjét, M. Baumhauert idézem, aki az 1872-es szeptérvári nemzetközi statisztikai kongresszuson (Congrès Internationale de Statistique, 1874) a bűnügyi statisztika feladatát és célját annak tanulmányozásában látta, hogy milyen a nemzet erkölcsi és társadalmi fejlődése, illetve milyen a kormány represszív ereje és a rendészet hatályossága. Ezenfelül – mondja a szakember – a bűnügyi statisztika szigorú ellenőrzést gyakorol a bíróságok vagy egyéb hatóságok munkája fölött, különösen pedig azon buzgóság felett, melyet a kormány a törvénysértések üldözésében kifejt, és a büntetőtörvények és az igazságszolgáltatási szervezet hézagjainak és hibáinak felfedezésére vezet (Földes, 1932).

E nemes célokat tételező gondolatokba fűzhető az a meggyőződés is, hogy a kriminálstatisztika – akárcsak a hatalom – sohasem lehet cél, csak egy eszköz, amely a célok elérését segíti, máskülönben újratermeli a már hivatkozott circulus vitiosus, amelyben a titok, a hierarchia és az erőszak mítosza létezhet, a valóság pedig ezek szolgálatába kényszerül.

Összegzés

A rendészet erői, eszközei és módszerei célirányos és hatékony elosztásának és alkalmazásának előfeltétele a valós állapotok ismerete. A kriminálstatisztika e tényleges állapotok megismerését segíti, ám sem önmagában, sem más módszerekkel közös alkalmazása nem vezethet eredményre, ha nem tárjuk fel e megismerési mód sajátosságait. A megismerés lehetőségei és az e lehetőségeket korlátozó akadályok arra is rámutatnak, hogy e módszer megfelelő

alkalmazása a Baumhauer által jelölt horizonton teszi lehetővé a valós állapotok azonosítását, ugyanakkor a laikus és felületes értelmezés számára a valóság csak egy görbe- vagy varázstükör képeként tükröződik vissza.

Ebben a tanulmányban többségében sommázott megállapítások olvashatók. Mélyebb kibontásukkal én is adós maradok, legkésőbb e tanulmány folytatásáig, vagy a tudós közösség reflexiójáig. Itt most megelégszem azzal (és e körben elegendő is annyi), hogy vita tárgyává tegyem gondolataimat, vagy további, egyéb irányú, a kriminálstatisztikai megközelítést elmélyítő vagy kiegészítő, támogató, ám azon túl is mutató kutatások megkezdésére sarkalljam a rendészet iránt elkötelezett szakembereket.

A tartalmi teljesség igénye nélkül az alábbi témakörök tárgyalásával, kutatásba történő beemelésével támasztható alá e megfogalmazott igény: a látencia hatása a tényleges állapotok ismeretére; a kriminálstatisztikai adatok jellemzői; az adatgyűjtés szabályozásának módja; a kriminálstatisztikai adatkörök idősoros összehasonlítása; a statisztikai adatok nemzetközi összehasonlításának nehézségei; az adatrögzítés fegyelme; az eltérő jogalkalmazási gyakorlat hatása; a teljesítményorientáció hatása stb. Magam e tanulmány második részében az itt megjelölt témák köréből választok példákat a sommázott megállapítások alátámasztása érdekében. Végezetül ugyanazzal zárom gondolataimat, amivel Korinek László nyitotta meg a vitát bő három évtizeddel ezelőtt (Kaló, 1994). Legyen ez a tanulmány is gondolatébresztő, mégha nem is az első próbálkozás a téma tudományos megközelítésének ismételt napirendre tűzésére.

Felhasznált irodalom

- Balázs J. (1968). A bűnügyi statisztika elméletének első felmerülése és kialakulása a statisztikai tudományban. *Acta Jur. et Pol. Szeged*, XV(2), 1–22. https://acta.bibl.u-szeged.hu/6353/1/juridpol_015_fasc_002_001-022.pdf
- Congrès Internationale de Statistique (1874). *Compte-rendu de la Huitième session à St. Pétersbourg*. Trenké et Fusnot.
- Disney, W. (Producer) (1937). *Snow White and the Seven Dwarfs* [Animációs mesefilm]. The Walt Disney Company. <https://www.youtube.com/watch?v=MSkuPT-3Adk>
- Finszter G. (2018). *Rendészettan*. Dialóg Campus Kiadó. https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/12460/web_PDF_EKM_Rendeszettan.pdf?sequence=1.
- Földes B. (1932). A bűnügyi statisztika problémái. *Statisztikai Szemle*, 4, 243–255.
- Földes B. (1933a). A társadalmi jelenségek vizsgálatának nehézségei, különös tekintettel a statisztikai módszerre. *Statisztikai Szemle*, 3, 198. https://www.ksh.hu/statszemle_archive/all/1933/1933_03/1933_03_0196_0208.pdf

- Földes B. (1933b). Keleti Károly. 1833-1933. *Statisztikai Szemle*, 11, 888. https://www.ksh.hu/statszemle_archive/all/1933/1933_11/1933_11_0888_0895.pdf
- Földes B. (1933c). Megjegyzések a statisztika logikájához. *Statisztikai Szemle*, 10, 806–815. https://www.ksh.hu/statszemle_archive/all/1933/1933_10/1933_10_0806_0815.pdf
- Gönczöl K., Kerezi K., & Korinek L. (2016). *Kriminológia—Szakkriminológia*. Wolters Kluwer Kft. <https://doi.org/10.55413/9789632956275>
- Hofi G. (1982). *Húsmentes áru* [Kabaré]. Hungaroton. <https://www.youtube.com/watch?v=I-wMehqJne3M>
- Kaló J. (1994). Az egységes rendőrségi és ügyészégi bűnügyi statisztika néhány jellemző vonása. *Rendészeti Szemle*, 32(6), 21–30.
- Keleti K. (1871). *Hazánk és népe a közgazdaság és társadalmi statisztika szempontjából*. Athenaeum. https://real-eod.mtak.hu/5382/1/Hazank_es_nepe_a_k%C3%B6zgazdasag.pdf
- Moldova G. (1989). *Bűn az élet ...: (Riport a rendőrökről)* (Második Kiadás). Magvető Könyvkiadó.
- Pernthaler P. (2003). Az állam szervezete. In *Államtan: Írások a XX. századi általános államtudomány köréből*. Szent István Társulat.
- Szerkesztőség. (1923). A Magyar Statisztikai Társaság megalakítása. *Statisztikai Szemle*, 1–2, 60–61. https://www.ksh.hu/statszemle_archive/all/1923/1923_01-02/1923_01-02_0060_0061.pdf
- Tiba I. (1968). A hivatalos magyar bűnügyi statisztika történetének áttekintése a reformkortól. In *Az V. Statisztikatörténeti Vándorülés előadásai és korreferátumai/Gödöllő. 1967. Május 23-25.* (210–220). Magyar Közgazdasági Társaság Statisztikai Szakosztály.
- Vért A. (1952). Schwartner Márton. *Statisztikai Szemle*, 6, 487–493. https://www.ksh.hu/statszemle_archive/all/1952/1952_06/1952_06_0487_0493.pdf
- Zaicz G., Tamás I., & Somogyi M. T. (Szerk.). (2006). *Etimológiai szótár: Magyar szavak és toldalékok eredete*. TINTA.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Cieleszky P. (2026). A kriminálstatisztika valósága 1. Bevezetés a kriminálstatisztikai megközelítésbe. *Belügyi Szemle*, 74(6), 1897–1894. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i6.pp1879-1894>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

A közlemény nyílt hozzáféréssel, a Creative Commons Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0 International License (CC BY-NC-ND 4.0) feltételei szerint jelenik meg. A közlemény változatlan formában, nem kereskedelmi célból, bármely médiumban és formátumban szabadon megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző(k), a közlés helye és a licenc hivatkozása megfelelően feltüntetésre kerül. Módosított vagy átdolgozott változat terjesztése, valamint kereskedelmi célú felhasználása nem megengedett.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Cielešky Péter, aki a cieleszky.peter@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.